

Prečo sa Litva stala centrom štátneho prevratu v Bielorusku

- CZ24 News | 22. srpna 2020

LITVA/BIELORUSKO: Litva sa stala hlavným oponentom súčasných bieloruských orgánov na medzinárodnej scéne. Vilnius odmieta uznať legitimitu Alexandra Lukašenka, vyhráza sa sankciami a chráni kandidáta opozície Svetlanu Tichanovskú. Dospelo to k bodu, že bieloruské úrady oznámili náhle vojenské cvičenia na hranici oboch krajín.

Litva sa stala aktívnym účastníkom bieloruských udalostí a vyvíjala tlak na súčasné orgány. Vilnius odmieta uznať výsledky posledných volieb a považuje Alexandra Lukašenka za nezákonného vodcu. Litovský prezident Gitanas Nauseda povedal, že Minsk by mal súhlasiť s dialógom s opozíciou a prepustiť väzňov.

„Ak táto iniciatíva nebude prijatá, budú samozrejme existovať aj iné alternatívy. Hovorím tiež o sankciách - na úrovni EÚ aj na vnútroštátnej úrovni,“ vyhrážal sa Nauseda.

Litva tiež podporuje bieloruskú opozíciu. Prezidentský kandidát - Svetlana Tichanovská sa po začatí protestov presťahovala do Vilnius. Médiá zároveň zverejnili jej výzvu, v ktorej požiadala občanov, aby zastavili protestné akcie a neprovokovali policajných dôstojníkov. Litovský prezident povedal, že Tichanovská urobila videozáznam pod tlakom.

Potom Litva „z dôvodu osobitných okolností“ otvorila hranicu s Bieloruskom. Premiér Saulius Skvernelis uviedol, že republika je pripravená prijať Bielorusov, ktorí „utiekli pred politickým tlakom“. Neposkytol podrobnejšie informácie o výnimkách a ich trvaní. Litovské ministerstvo zahraničných vecí slúbilo finančnú pomoc tým, ktorí utrpeli počas protestov. Ministerstvo prisľúbilo vytvorenie špeciálneho fondu na podporu opozície susednej krajiny, podmienky jeho práce sa stanovujú v nasledujúcich dňoch.

Minsk upozornil na konanie susedného štátu. 17. augusta sa v blízkosti hraníc oboch krajín začali vojenské cvičenia bieloruskej armády. Podľa ministerstva obrany Bieloruska sa na manévroch zúčastňujú raketové sily a delostrelectvo. Bojové palby budú vedené tankovými a mechanizovanými prápormi.

„Personál 103. vzdušnej brigády bude spolu s pohraničnou službou pracovať na otázkach posilňovania úsekov štátnej hranice,“ uviedlo vo vyhlásení vojenské oddelenie.

Vzťahy medzi Litvou a Bieloruskom sa skomplikovali dlho pred voľbami. Jedným z dôvodov sú spory týkajúce sa výstavby jadrovej elektrárne v regióne Grodno. Projekt, 22 km od hranice s Litvou, je financovaný ruskou spoločnosťou Rosatom. 7. augusta sa začalo ukladanie jadrového paliva na prvom energetickom bloku, komerčná prevádzka sa začne v roku 2021. Zdá sa, že výstavba jadrovej elektrárne je výhodná pre Litvu. V roku 2009 republika na žiadosť Európskej únie uzavrela svoju vlastnú jadrovú elektrárňu Ignalina. Potom sa krajina stala energeticky nedostatočnou. V roku 2019 tak Litva nakúpila 70% elektriny. Hlavným dodávateľom je Rusko. V roku 2019 Moskva dodala 6,2 miliardy kWh, zatiaľ čo ročný dopyt Litvy je 13,3 miliardy kWh.

Bieloruská jadrová elektrárňa sa nachádza na severozápadnej hranici Bieloruska

Jadrová elektrárňa by mohla pomôcť Vilnius diverzifikovať zdroje dovozu a znížiť náklady na elektrinu pre spotrebiteľov. V Litve bola výstavba stanice od začiatku zamietnutá. Parlament republiky vyhlásil jadrovú elektrárňu za hrozbu pre národnú bezpečnosť a ministerstvo energetiky odmietlo kúpiť a poslať elektrinu na vývoz. Politici nedávajú konkrétne argumenty, ale apelujú na emócie. Napríklad Vytautas Landsbergis nazýva jadrovú elektrárňu koreňom zla a strojom psychologického pekla.

Druhým dôvodom je boj o tranzit. Hlavným obchodným partnerom Bieloruska je teraz Rusko. Na konci roku 2019 pripadalo na ruskú federáciu 49,2% z celkového obratu tovaru.

„Litva dúfa, že ak zvíťazia Lukašenkovi oponenti, štruktúra bieloruskej ekonomiky sa zmení. Vzťahy medzi Moskvou a Minskom sa zhoršia, vzťahy so západnými krajinami sa posilnia. Bielorusko nemá prístup k moru, čo znamená, že tranzitné toky budú prechádzať cez prístavy iných krajín, najmä cez litovskú Klaipedu,“ vysvetľuje Leonid Vardomsky, vedúci Centra pre postsovietske štúdiá na Ekonomickom ústave Ruskej akadémie vied. Dodáva, že ropa od alternatívnych dodávateľov už v prvej polovici roku 2020 prechádzala cez Klaipeda do Bieloruska. Z prístavu sa prepravovala po železnici do rafinérie Novopolotsk.

Prístav Klaipėda

Tretí súbor dôvodov súvisí s históriou a geopolitikou.

„Litva sa nestala úspešnou fasádou postsocialistických a postsovietskych zmien. Poľsko sa stalo touto fasádou z niekoľkých dôvodov. Vilnius sa teraz domnieva, že možné transformácie v Bielorusku sú pre republiku šancou. Šanca ukázať, že Litva nie je obyčajným dotovaným územím, ale krajinou, ktorá môže pôsobiť ako ideologická a politická základňa západného sveta,“ uviedol pre Izvestia Vladimir Šapovalov, zástupca riaditeľa Inštitútu histórie a politiky Moskovskej štátnej pedagogickej univerzity.

Nikolaj Mezhevič, prezident Ruskej asociácie pre pobaltské štúdiá, poznamenáva, že Litva sníva o premene Bieloruska na svoje mandátne územie. Na tento účel používajú svoju vlastnú interpretáciu histórie, nezabudnite na spoločný štát – Litovské veľkovojevodstvo. Údajne potom na územie dnešného Bieloruska prišiel európsky pohľad na svet a objavila sa mestská samospráva.

„Na základe toho sa dospelo k záveru, že Litovčania dokonca môžu teraz Bielorusov veľa učiť,“ uvádza analytik.

Pozorovatelia tvrdia, že zahraničná politika Litvy môže mať za následok straty pre republiku. Bieloruský náklad predstavuje jednu tretinu toku tovaru v prístave Klaipėda. Pokiaľ ide o počet turistov prichádzajúcich na jeden deň, Bielorusi stratili v roku 2019 iba Lotyšov a Poliakov. Bieloruskí turisti sa navyše považujú za najbohatších. V roku 2019 minuli v Litve miliardu euro. To znamená, že litovské hospodárstvo bude nevyhnutne pociťovať zhoršenie vzťahov medzi týmito dvoma krajinami.

Odborníci tiež poznamenávajú, že samotnú Litvu nemožno ťažko nazvať prosperujúcim štátom. Ekonomika sa udržiava nad vodou vďaka dotáciám z Európskej únie. Každý štvrtý občan krajiny odišiel a už sa nevrátil. Ak pred 30 rokmi žilo v Litve 3,7 milióna ľudí, v súčasnosti žije 2,7 milióna obyvateľov. Republika patrí k lídrom v EÚ, pokiaľ ide o starnutie a úbytok obyvateľstva.

Litovské vedenie to však nezastaví. Snem krajiny 18. augusta jednomyselne prijal uznesenie, ktoré neuznáva prezidentské voľby v Bielorusku, a Alexandra Lukašenka ako legitímneho vodcu. Litovskí poslanci požadovali usporiadanie nových volieb v Bielorusku „v súlade s demokratickými postupmi“ a ponúkli svoje sprostredkovateľské služby. Hrozili tiež bieloruským úradníkom osobnými sankciami – zákazmi cestovania a zmrazením účtov.

Igor Karmazin